

А. М. Рибальченко

здоб. III курсу, спеціальність «Право»

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

*Науковий керівник: д. ю. н., професор кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики О. А. Чуваков*

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ТАЄМНОГО ВИКРАДЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого 2022 р. з початком повномасштабної агресії росії на території України було оголошено воєнний стан. З цього моменту усі сфери життєдіяльності країни зазнали суттєвих змін. У тому числі й сфера кримінальної юстиції. У зв'язку з цим, Верховною Радою України було прийнято низку законодавчих актів з метою адаптації кримінальної юстиції до умов воєнного стану, що стосувалося в першу чергу питань колабораційної діяльності, співпраці з ворогом, державної зради, а також вчинення низки кримінальних правопорушень. Зокрема до Кримінального кодексу України (далі – КК України) було внесено зміни в частині посилення відповідальності за мародерство – доповнено ч. 4 ст. 185 КК України кваліфікуючою ознакою

«крадіжка в умовах воєнного або надзвичайного стану» [2]. Актуальність внесення таких змін була обумовлена різким зростанням суспільної небезпеки майнових злочинів в умовах війни. Залишене без охорони майно стає легкою здобиччю для зловмисників, що посилює криміногенну ситуацію та підриває довіру громадян до держави як гаранта безпеки. Ухвалення змін до кримінального законодавства спрямоване на запровадження більш жорсткого правового реагування на прояви мародерства, а отже – є необхідним кроком для забезпечення правопорядку в період воєнного стану. Законодавче посилення відповідальності також виконує превентивну функцію, стримуючи потенційних порушників від вчинення таких злочинів.

Варто звернути увагу на той факт, що КК України охоплює широкий спектр кримінальних правопорушень, ознаки яких встановлюються як у Загальній частині, так і в окремих статтях або частинах статей Особливої частини. Одна стаття або її частина може містити опис одного або кількох складів злочину. Склади злочину поділяються на такі види: звичайні (наприклад, крадіжка); привілейовані; кваліфіковані (із обтяжуючими ознаками, наприклад, крадіжка, вчинена за попередньою змовою групою осіб); особливо кваліфіковані (що містять найбільш небезпечні обставини, як-от крадіжка з проникненням у житло). При цьому покарання за вчинення злочину залежить від виду складу.

З запровадженням воєнного стану крадіжка стала особливо кваліфікованим складом злочину. Відповідно її вчинення в умовах воєнного стану кваліфікується за ч. 4 ст. 185 КК України, за що передбачено покарання у вигляді позбавлення волі від 5 до 8 років [1]. Воєнний стан також передбачає і врахування усіх пом'якшуючих та обтяжуючих обставин. Так наприклад, якщо крадіжка вчинена в умовах воєнного стану вже кваліфікується за ч. 4 ст. 185 КК України, то сам факт вчинення злочину в цих умовах не враховується повторно як обтяжуюча обставина, оскільки ця обставина вже включена до складу злочину. Такий підхід закріплений у частині четвертій статті 67 КК України.

На думку О. Кравчук, Д. Михайленко вчинення таємного викрадення чужого майна в умовах воєнного чи надзвичайного стану може мати місце як у зонах активних бойових дій, тимчасової окупації або переміщення військ, так і за їх межами. Наприклад, до злочинів, учинених в умовах воєнного стану, можна віднести випадки викрадення майна у громадян, які змушені залишати свої домівки та переїжджати до більш безпечних регіонів, або у тих, хто тимчасово покинув своє житло для укриття. Водночас, якщо крадіжка була вчинена під час дії воєнного стану, але в регіоні, не охопленому бойовими діями, і без використання ситуації, що зумовлена воєнним станом, застосування відповідної кваліфікуючої або обтяжуючої ознаки може бути недоцільним. Таке

трактування узгоджується з метою законодавчих змін, передбачених у пояснювальній записці до Закону № 2117-IX, яка полягала у посиленні кримінальної відповідальності за посягання на власність у період підвищеної вразливості населення. Однак остаточне формування практики застосування цієї кваліфікуючої ознаки залежатиме від позиції судів у подальшому [5].

З такою позицією погоджується І. Польщиков, на думку якого звичайна квартирна крадіжка, скоєна, скажімо, в місті Ужгород, не є рівнозначною крадіжці з будинку в Маріуполі чи Ізюмі під час активних бойових дій, коли власники були змушені залишити свої домівки, а інші цивільні особи – наприклад, сусіди – скористалися цією ситуацією та умовами воєнного стану для незаконного заволодіння майном. Аналогічно, якщо особа проникає до помешкання в момент, коли його господарі змушені були терміново залишити житло через сигнал повітряної тривоги й піти в укриття, та викрадає майно, то йдеться про умисне використання специфічних обставин воєнного стану з метою вчинення злочину [7].

Р. Ю. Кравець, провівши стислий аналіз судової практики щодо кримінальних проваджень за ч. 4 ст. 185 КК України (крадіжка, вчинена в умовах воєнного стану) станом на середину 2023 року, робить висновок про те, що попри встановлену мінімальну межу санкції, суди, загалом, підходять до вирішення таких справ з урахуванням конкретних обставин. Покарання визначається індивідуально, залежно від ряду чинників – таких як наявність рецидиву, кількість епізодів, масштаби шкоди, ступінь суспільної небезпеки діяння тощо – а не лише з огляду на сам факт вчинення злочину в умовах воєнного стану.

На думку автора, чинне формулювання ч. 4 ст. 185 КК України є недосконалим. Адже крадіжка, вчинена в період дії воєнного стану, але на території, віддаленій від зони бойових дій, по суті не відрізняється від аналогічного злочину, скоєного у мирний час. Така крадіжка не створює підвищеної суспільної небезпеки, яка б виправдовувала автоматичне застосування суворішої кримінальної відповідальності. Відтак, необхідно переглянути чинну редакцію ч. 4 ст. 185 КК України з урахуванням реальних умов та сформованої правозастосовної практики.

Варто також враховувати, що в серпні 2024 р. набув чинності закон №3886-IX, який декриміналізував частину дій, щодо таємного викрадення майна вартістю до 3028 грн [3].

Варто звернути увагу ще на один важливий аспект. В умовах воєнного стану актуальним кримінальним правопорушенням стає мародерство, яке часто співвідносять з крадіжкою. Водночас ст. 432 КК України чітко регламентує термін «мародерство» як викрадення речей, що знаходяться при вбитих чи

поранених на полі бою. Найочевиднішою відмінністю між крадіжкою та мародерством є суб'єкт злочину – при крадіжці це фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність за це, тоді як при мародерстві – це військовослужбовець. Відрізняється і об'єкт – при мародерстві родовий об'єкт – порядок несення та проходження військової служби, а безпосередній об'єкт – бойова слава збройних сил, честь, порядок дотримання звичаїв війни. Додатковим об'єктом є власність вбитих чи поранених [6].

Таким чином, в Україні було посилено кримінальну відповідальність за крадіжку в умовах воєнного стану. Правопорушення, передбачене ч. 4 ст. 185 КК України, належить до категорії тяжких злочинів і тягне за собою покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років. З огляду на те, що в Україні продовжується правовий режим воєнного стану, усі випадки крадіжок в цей період кваліфікуються за ч. 4 ст. 185 КК України. При цьому цінність викраденого майна може бути незначною (більше 3028 грн), і в умовах мирного часу аналогічні діяння могли б розглядатися як кримінальний проступок за ч. 1 ст. 185 КК України. Що стосується кваліфікації крадіжок, вчинених у період воєнного стану, то такі діяння зберігають усі ознаки «класичної» крадіжки, тобто є формою таємного викрадення чужого майна як в об'єктивному, так і в суб'єктивному аспектах.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 27.03.2025).
2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України від 03.03.2022 р. №2117-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#Text> (дата звернення 27.03.2025).
3. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів: Закон України від 18.07.2024 р. №3886-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3886-20#Text> (дата звернення 27.03.2025).
4. Кравець Р. Ю. Крадіжка під час війни: короткий огляд судової практики. URL: https://protocol.ua/ua/kradigka_pid_chas_viyni_korotkiy_oglyad_sudovoi_praktiki/ (дата звернення 27.03.2025).
5. Кравчук О., Михайленко Д. Воєнний стан як обставина, яка впливає на

кваліфікацію злочину та призначення покарання. URL: [https://pravo.ua/voiennyi-
stan-iak-obstavyna-iaka-vplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochynu-ta-pryznachennia-
rokarannia/](https://pravo.ua/voiennyi-
stan-iak-obstavyna-iaka-vplyvaie-na-kvalifikatsiiu-zlochynu-ta-pryznachennia-
rokarannia/) (дата звернення 27.03.2025).

6. Мародерство vs крадіжка: шукаємо відмінності. URL: https://ario.law/press_center/maroderstvo-vs-kradzhka-shukamo-vdmnnost/ (дата звернення 30.03.2025).

7. Польщиков І. Декриміналізувати не можна судити: до питання про викрадення чужого майна під час воєнного стану. URL: <https://justtalk.com.ua/post/dekriminalizuvati-ne-mozhna-suditi-do-pitannya-pro-vikradennya-chuzhogo-majna-pid-chas-voennogo-stanu> (дата звернення 27.03.2025).